DOI 10.33111/vz_kneu.42.26.01.35.243.249
ISSN printed: 2415-850X; online: 2415-8518.

УДК 004.8:378:330

Сільченко Марина Валеріївна
кандидат економічних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи та цифрової трансформації
КНЕУ ім. В. Гетьмана, Київ, Україна
e-mail: silchenkomv@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-4929-2561

Красюк Юлія Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри інформатики та системології
КНЕУ ім. В. Гетьмана, Київ, Україна
e-mail: krasyuk_y@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-4349-3119

Головко Наталія Робертівна
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри інформатики та системології
КНЕУ ім. В. Гетьмана, Київ, Україна
e-mail: golovko@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1574-4312

СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ: РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Silchenko Maryna
PhD, associate professor,
vice-rector for academic affairs and digital transformation,
KNEU named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine
e-mail: silchenkomv@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-4929-2561

Krasiuk Iuliia
PhD, associate professor,
head of the department of informatics and systemology,
KNEU named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine
e-mail: krasyuk_y@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-4349-3119

Holovko Nataliia
PhD, associate professor,
associate professor of the department of informatics and systemology,
KNEU named after Vadym Hetman Kyiv, Ukraine
e-mail: golovko@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-1574-4312

© Сільченко М., Красюк Ю., Головко Н., 2026

ATTITUDES OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES TOWARD THE USE OF GENERATIVE ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS: RESULTS OF A MONITORING STUDY

***Анотація**. Питання використання генеративного штучного інтелекту у вищій освіті наразі є вкрай актуальними, про що свідчить значна кількість проведених наукових досліджень і опитувань, присвячених інструментам генеративного штучного інтелекту, можливостям та ризикам їх застосування в освітньому процесі та адміністративній діяльності закладів вищої освіти. Авторів зацікавило ставлення самих студентів до використання в навчанні штучного інтелекту, технічних та етичних наслідків цього, затребуваності відповідних цифрових навичок на ринку праці. У статті представлено результати моніторингового дослідження студентів економічних спеціальностей Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана щодо використання інструментів генеративного штучного інтелекту в освітньому процесі.*

Як свідчать результати досліджень в різних іноземних та українських університетах та зазначеного опитування, рівень інтеграції генеративного штучного інтелекту у повсякденну навчальну діяльність студентів є надзвичайно високим. З одного боку, студенти ставляться до нього як до інструменту підвищення продуктивності, з іншого — розуміють етичні наслідки, наприклад, його прихованого використання під час виконання завдань з контролю знань чи написання творчих робіт та ризики деградації власних інтелектуальних навичок. Важливим елементом опитування стали відповіді на відкрите питання, в межах якого студенти мали можливість розгорнуто висловити думки на зазначену тематику.

На підставі аналізу результатів опитування авторами сформульовані напрями подальших досліджень, зокрема щодо проведення аналогічного дослідження серед викладачів університету, та надані практичні рекомендації щодо політик використання інструментів штучного інтелекту в університеті.

***Ключові слова**: генеративний штучний інтелект (GenAI), вища економічна освіта, академічна доброчесність, критичне мислення, цифрові компетентності, моніторинг, освітній процес.*

***Abstract**. The issue of using generative artificial intelligence in higher education is currently highly relevant, as evidenced by numerous scientific studies and surveys on the tools, their opportunities, and risks of application in the educational process, and the administrative activities of higher education institutions. The authors were interested in students' attitudes toward the use of artificial intelligence in learning, the technical and ethical implications of this, and the demand for relevant digital skills in the labor market. This article presents the results of a survey of economics students at Vadym Hetman Kyiv National Economic University regarding the use of generative artificial intelligence in the educational process.*

As evidenced by research findings from various foreign and Ukrainian universities and the aforementioned survey, the level of integration of generative artificial intelligence into students' daily academic activities is extremely high. On the one hand, students view it as a tool for increasing productivity; on the other hand, they understand the ethical implications—such as its covert use during exams or when writing creative papers—and the risks of their own intellectual skills deteriorating. An important element of the survey was the responses to an open-ended question, in which students had the opportunity to express their thoughts on the topic in detail

As evidenced by research conducted at various foreign and Ukrainian universities and the aforementioned survey, the level of integration of generative artificial intelligence into students' everyday educational activities is extremely high. On the one hand, students treat it as a tool for increasing productivity; on the other hand, they understand the ethical consequences, for example, its hidden use when performing tasks to control knowledge or writing creative works, and the risks of degrading their own intellectual skills. An important element of the survey was the open question, which allowed students to express their

opinions on the specified topic in detail. Based on the analysis of the survey results, the authors formulated directions for further research, in particular, regarding conducting a similar study among university teachers, and provided practical recommendations regarding policies for using artificial intelligence tools at the university.
***Key words**: generative artificial intelligence (GenAI), higher economic education, academic integrity, critical thinking, digital competencies, monitoring, educational process.*

JEL A22, I23, O33

Постановка проблеми. Динамічне впровадження інструментів генеративного штучного інтелекту (GenAI) в студентське середовище сформувало потужний виклик для традиційної системи вищої освіти. У той час як ризики академічної доброчесності стають дедалі очевиднішими, можливості використання інструментів GenAI для персоналізації навчання, враховуючи стрімке вдосконалення їхнього функціоналу, повинні постійно вивчатися крізь призму сприйняття самими здобувачами освіти.

Відсутність системного розуміння того, як самі студенти оцінюють баланс між «допомогою» та «загрозою» від використання інструментів GenAI, часто заважає викладачам адаптувати навчальні стратегії. Тому існує необхідність дослідження актуального ставлення студентів до GenAI для визначення збалансованого підходу, що поєднає ефективне використання інновацій із неухильним дотриманням критеріїв академічної якості. Систематичне вивчення думки студентів є потужним підґрунтям для розвитку збалансованої освітньої екосистеми та формування етичних кордонів використання інструментів GenAI в університетському середовищі.

Аналіз досліджень і публікацій. Обсяг глобального ринку GenAI в освіті у 2025 році оцінюється близько 6,9 мільярда доларів США [1]. Також прогнози вказують на його експоненційне зростання протягом наступних п’яти років: до 2030 року цей показник має сягнути 41,01 мільярда доларів США, що свідчить про майже шестикратне збільшення ринку всього за шість років [1]. Водночас результати проведених у 2025 році досліджень підтверджують блискавичну швидкість адаптації сучасних студентів до технологій GenAI.

Згідно з даними звіту 2025 року про тенденції впровадження GenAI в освіті США, проведеного Copyleaks [2], близько 90 % студентів коледжів та університетів офіційно підтверджують використання інструментів GenAI (29 % використовують щодня). Важливо зауважити, що це зростання не обмежується лише студентами молодшого віку: серед дорослих студентів віком від 45 до 60 років частка користувачів GenAI є найвищою і сягає 43,9 %, що підкреслює вагомий вплив GenAI на безперервне навчання та перекваліфікацію сучасних фахівців.

Аналогічна тенденція спостерігається і в Західній Європі. Зокрема, у Великій Британії частка студентів, які використовують інструменти GenAI, зросла з 66 % у 2024 році до 92 % у лютому 2025 року [3, 4]. Це свідчить про те, що за один рік відбувся потужний стрибок в свідомості студентів щодо важливості володіння навичками ефективного використання інструментів GenAI як в університетському середовищі, так і в повсякденному житті.

Дані опитування 1041 студента денної форми здобуття освіти, проведеного організацією Savanta для британського Інституту політики вищої освіти (HEPI), показують, що технології GenAI мають глибоке впровадження в освітній процес

і сприймаються студентами як базова вимога сучасності [3]. Головними перевагами використання інструментів GenAI студенти вважають економію часу, підвищення якості роботи та отримання миттєвої підтримки. Найбільшу прихильність до технологій GenAI виявили забезпечені студенти чоловічої статі, які навчаються на STEM-спеціальностях. Водночас скептики впровадження технологій GenAI наголошують на ризиках: можливому академічному шахрайстві, схильності алгоритмів до «галюцинацій» та упередженості виданих даних.

Дослідження Центру вищої освіти (CHE), проведене взимку 2024/25 року серед понад 23 000 студентів, що навчаються на бакалаврському рівні вищої освіти в 171 університеті по всій Німеччині та Австрії, показало, що 25 % студентів використовують інструменти GenAI щодня, а ще 40 % — принаймні раз на тиждень [5]. Лише близько 6 % студентів заявили, що ніколи не користувалися інструментами GenAI у своєму навчанні. Частота використання сильно варіюється залежно від спеціалізації: наприклад, серед студентів спеціальності «мехатроніка» понад 75 % є регулярними користувачами, тоді як у цивільній та екологічній інженерії цей показник становить орієнтовно 50 % [5].

Під час проведення дослідження EDUCAUSE 2025 AI Landscape Study: Into the Digital AI Divide [6] у якому брали участь члени асоціації EDUCAUSE різних типів (дослідницькі університети, регіональні та приватні університети та коледжі) було визначено, що серед студентів переважає практика використання інструментів GenAI для розв'язування прикладних задач (69 %) та коректури текстів (67 %). Крім того, значна частина студентів використовує технології для анотування навчальних матеріалів (61 %), пошуку креативних ідей (55 %) та генерації мультимедійного контенту (54 %).

Аналіз результатів вітчизняних досліджень також демонструє масштабність проникнення технологій GenAI в українське студентське середовище. Зокрема, опитування проведене в жовтні–грудні 2024 року серед 244 студентів-медиків, інтернів та аспірантів НМУ імені О.О. Богомольця, є одним із найпоказовіших [7]. Медична освіта висуває одні з найвищих вимог до точності та етики, тому дослідження рівня використання студентами-медиками інструментів GenAI викликає особливий інтерес (табл. 1).

Таблиця 1

ПОКАЗНИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ GENAI СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ, ІНТЕРНАМИ ТА АСПІРАНТАМИ

Показник використання	Відсоток опитаних
Загальне використання інструментів GenAI в академічних цілях	84 %
Використання інструментів GenAI для швидкого пошуку інформації	70 %
Визнання факту списування на тестах у минулому (з використанням інструментів GenAI)	51 %
Сприйняття використання інструментів GenAI як академічного порушення	35 %
Сприйняття використання інструментів GenAI як прийнятної практики	26 %
Використання інструментів GenAI для повного написання есе	14 %
Подання есе, повністю згенерованого інструментами GenAI, як власного	9 %

Джерело: складено авторами на основі опрацьованих джерел [7]

Аналіз свідчить, що більшість студентів сприймають інструменти GenAI як потужні пошукові інструменти (70 %), що фактично замінює традиційні пошукові системи. Однак 14 % зізналися у використанні інструментів GenAI для написання есе, що становить пряму загрозу академічній доброчесності. При цьому 38 % респондентів досі не визначилися, чи є використання інструментів GenAI порушенням, що вказує на дефіцит чітких інституційних правил [7].

В УДУ ім. М. П. Драгоманова у 2025 році було проведено опитування 345 студентів щодо застосування ChatGPT та подібних технологій в навчальному процесі, результати якого висвітлили як переваги, так і серйозні ризики [8]. Студенти відзначають високу ефективність використання ChatGPT для структурування матеріалу, однак, дослідники фіксують такі тривожні тенденції:

— *зниження мотивації студентів до самостійного навчання:* легкість отримання результату за допомогою інструментів GenAI демотивує студентів глибоко занурюватися в тему;

— *деградація власних умінь студентів:* надмірне покладання на інструменти GenAI при виконанні навчальних завдань (звичка до пасивного отримування відповідей) може призвести до того, що у студента не буде розвиватися критичне мислення, навички вирішення проблем, написання та дослідницькі здібності;

— *різні форми академічної недоброчесності*, спровоковані неправильним або неетичним застосуванням інструментів GenAI;

— *ризики фабрикації даних:* студенти часто не перевіряють посилання, згенеровані інструментами GenAI, що призводить до появи в студентських роботах неіснуючих джерел.

Наведені дані підтверджують, що технології GenAI здійснюють вагомий вплив на трансформацію вищої освіти та підтверджують необхідність глибокого аналізу мотивації студентів та патернів їх поведінки.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З огляду на постійне прогресуюче вдосконалення технологій GenAI перед викладачами університетів стоїть завдання щодо системного аналізу актуального досвіду та суб'єктивного ставлення студентів до використання інструментів GenAI в освітньому процесі. Розуміння реального досвіду студентів дозволить викладачам вибудовувати нову педагогічну модель, де інструменти GenAI будуть використовуватися не для «імітації» навчання, а для розвитку складних інтелектуальних навичок.

Метою статті є дослідження суб'єктивного ставлення та актуального досвіду студентів економічних спеціальностей Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана до використання інструментів GenAI в освітньому процесі.

Методика дослідження. Методологічну основу дослідження склало анонімне онлайн-опитування студентів КНЕУ ім. В. Гетьмана, проведене у грудні 2025 року. Використання квазіймовірнісної вибірки обсягом 401 особи (при загальній чисельності близько 10 000 студентів) дозволило досягти статистичної значущості результатів. Структура респондентів корелює з реальним розподілом студентського контингенту за курсами, рівнями та формами здобуття вищої освіти (рис. 1). Гранична похибка дослідження становить ±5 % (p = 0,95), що підтверджує репрезентативність даних та можливість їх екстраполяції на всю сукупність студентів університету.

Опитування проводилося за допомогою Google-форми, яка містила 18 питань з варіантами відповідей, залежно від питання встановлювалася опція щодо

можливості вибору однієї чи кількох відповідей з переліку запропонованих або ж надання власного варіанту відповіді. Питання були згруповані за тематичними блоками; також форма містила блок анкетних даних (рік та рівень навчання, форма здобуття освіти, стать) та відкрите питання для можливості висловлення окремої думки на тему опитування.

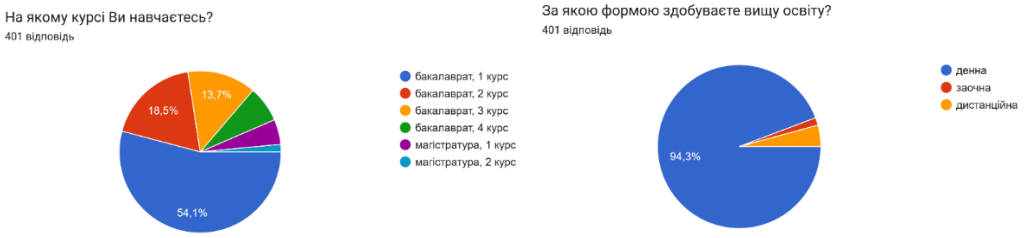

Рис. 1. Структура респондентів за рівнем, роком та формою здобуття освіти

Результати. Аналізуючи перелік інструментів GenAI, які використовують студенти КНЕУ ім. В. Гетьмана в освітньому процесі (рис. 2), було виявлено, що беззаперечними лідерами є ChatGPT (перше місце) та Gemini (друге місце). Також потрібно відзначити, що близько 38 % студентів паралельно використовують три інструменти ChatGPT, Gemini та Copilot, обираючи надалі кращий, на їх думку, результат згенерованого контенту.

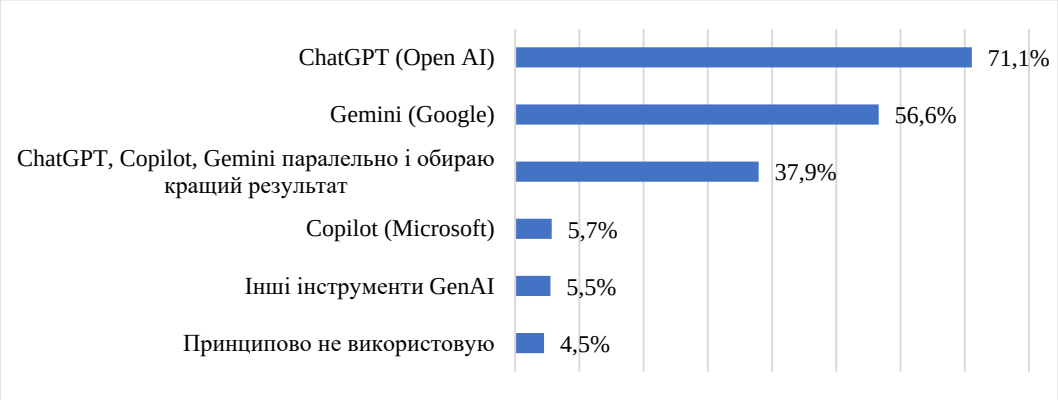

Рис. 2. Розподіл відповідей на питання
«Які інструменти GenAI Ви використовуєте в навчанні?»
(встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

Варто зауважити, що відсоток студентів з КНЕУ ім. В. Гетьмана, які принципово не використовують інструменти GenAI (4,5 %), є нижчим за відповідний відсоток, наведений у зазначених раніше дослідженнях закордонних та вітчизняних вчених: не використовують GenAI 10 % студентів США, 8 % — Великої Британії, 6 % — Німеччині та Австрії, 16 % студентів НМУ імені О. О. Богомольця. Особливо суттєвим виглядає розрив між даних щодо студентів КНЕУ ім. В. Гетьмана, які навчаються на освітніх програмах галузей С

«Соціальні науки, журналістика та інформація», D «Бізнес, адміністрування та право», F «Інформаційні технології», та студентів НМУ імені О. О. Богомольця, які навчаються на освітніх програмах галузі I «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення». Такий розрив є цілком очікуваним та обнадійливим, оскільки від якості та ґрунтовності набутих студентами-медиками знань (які, як показує подальше дослідження, погіршуються через використання GenAI) безпосередньо в подальшому залежить рівень здоров'я та якість життя усієї нації.

В першому блоці питань «GenAI і студенти» автори досліджували використання інструментів GenAI під час виконання різноманітних навчальних завдань та у дослідницькій діяльності. На рис. 3 наведені дані щодо загального оцінювання студентами КНЕУ ім. В. Гетьмана використання інструментів GenAI в освітньому процесі. Очікувано, що значна більшість студентів (85,3 %) позитивно до цього ставиться та вважає, що навчання через використання GenAI покращується, хоч і з певними застереженнями. Показовим є розгорнуте пояснення студентки, яка надала відповідь «Важко відповісти»: «*Я не можу досі визначити своє ставлення до GenAI в навчанні. З одного боку, впевнена, що це робить наші знання меншими і не мотивує навчатися. З іншого боку, це полегшує процес навчання. Думки, в яких я переконана: власну роботу студента варто винагороджувати і мотивувати (можливо, балами) використовувати власні знання, а не GenAI*».

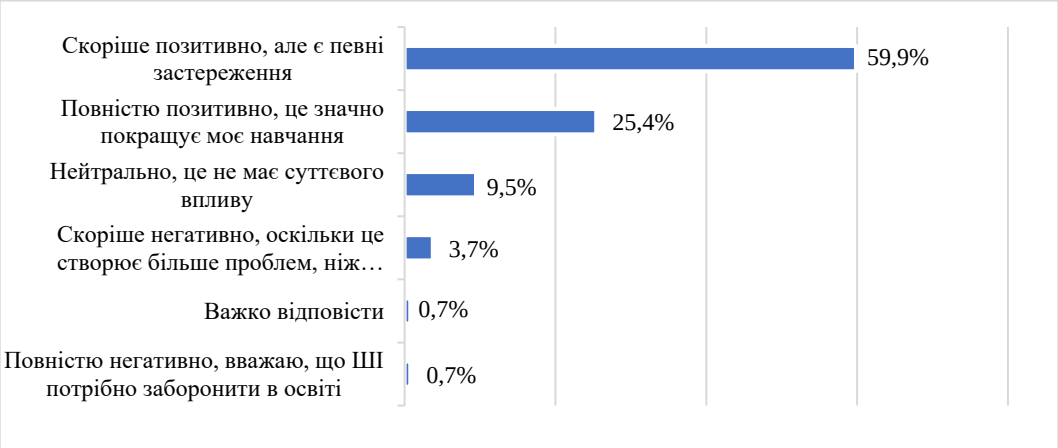

Рис. 3. Розподіл відповідей на питання
«Як Ви загалом оцінюєте використання інструментів GenAI в освітньому процесі?»

На рис. 4–5 наведено розподіл відповідей на питання, що стосуються навчальних та дослідницьких завдань, для яких студенти використовують GenAI. Якщо порівнювати одержані нами результати з результатами дослідження EDUCAUSE, то відсоток респондентів обох досліджень, які використовують GenAI для обробки текстів та генерування ідей практично збігаються, а от для візуалізації даних та генерації мультимедійного контенту наші студенти значно менше використовують GenAI (30 % КНЕУ ім. В. Гетьмана проти 54 % EDUCAUSE). На нашу думку, це пов'язано з якістю генерованого штучним інтелектом мультимедійного контенту, що в свою чергу напряму залежить від типу доступу до моделей: безоплатний (якість нижча) чи платний (якість вища). Також

на використання отриманих зображень та відео у навчальній чи дослідницькій діяльності впливає здатність студента критично аналізувати одержані зображення чи відео на відповідність промпту та правильність, наприклад, відображення тексту на зображеннях, правдивості даних, що візуалізуються, тощо: якщо критичне мислення не розвинено, то у кваліфікаційній роботі такого студента можна буде побачити схеми з грубими орфографічними помилками. Разом з тим, студенти практично однозначно стверджують, що використання інструментів GenAI позитивно впливає на їхню особисту ефективність навчання та досліджень (рис. 6). Цей висновок також підтверджують відповіді на відкрите питання, зокрема така: «*Я вважаю, що GenAI покращує навчання тому, що ним дуже зручно перевірити себе та свої знання. І головне, що завдяки GenAI дуже зручно дізнаватися нову інформацію та навчатися*».

Рис. 4. Розподіл відповідей на питання
«Для яких конкретних навчальних завдань Ви найчастіше використовуєте GenAI?»
(встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

Рис. 5. Розподіл відповідей на питання
«Як інструменти GenAI можуть покращити Вашу дослідницьку діяльність
(курсові, дипломні роботи, тези доповідей, наукові статті)?»
(встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

Рис. 6. Розподіл відповідей на питання «Як використання інструментів GenAI впливає на Вашу особисту ефективність навчання?» (встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

Важливим з точки зору ефективності використання в сучасному навчанні є розподіл відповідей на питання щодо використання інструментів GenAI під час написання есе / рефератів / курсових / кваліфікаційних робіт, які є результатом особистої навчальної чи наукової діяльності студента та під час підготовки яких студенти повинні дотримуватись норм академічної доброчесності (рис. 7). Якщо під час підготовки і написання таких робіт студентом GenAI використовується для генерації ідей, розробки плану дослідження, підбору наукової літератури тощо, а згенеровані тексти піддаються критичному переосмисленню та переробці (рис. 8), то це зазвичай вважається припустимим використанням GenAI, а норми академічної доброчесності при цьому не порушуються, якщо студент зазначає в роботі, що він використовував GenAI із зазначенням який саме та з якою метою. За даними дослідження НМУ імені О.О. Богомольця, для повного написання есе та / або подання згенерованого тексту як власного інструменту GenAI використовують 23 % студентів. Серед студентів КНЕУ ім. В.Гетьмана не переробляють текст, згенерований GenAI, понад 21 %.

Такий значний відсоток, на нашу думку, свідчить перш за все про неефективність використання в освітньому процесі застарілих форм навчальної роботи, як написання есе і рефератів, а також про необхідність більш активної співпраці з науковим керівником під час підготовки курсових та кваліфікаційних робіт. Думки студентів підтверджують це: «*Хотілося б більше інтерактивних завдань, які цікаво виконувати самому. Тому такі завдання, як «напишіть реферат-есе» уже просто не актуальні для сучасного навчання*».

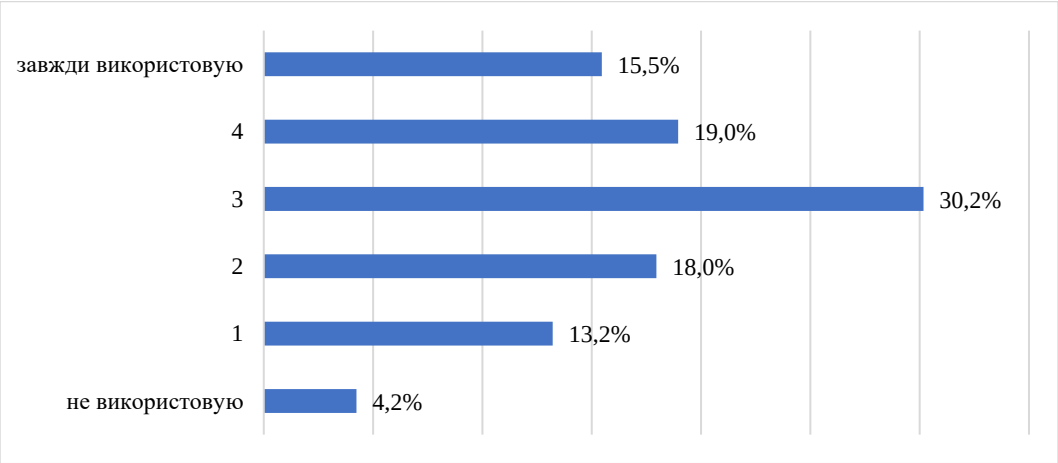

Рис. 7. Розподіл відповідей на питання
«Як часто Ви використовуєте інструменти GenAI у написанні есе / рефератів / курсових / кваліфікаційних робіт?» (за шкалою від 0 (не використовую) до 5 (завжди використовую))

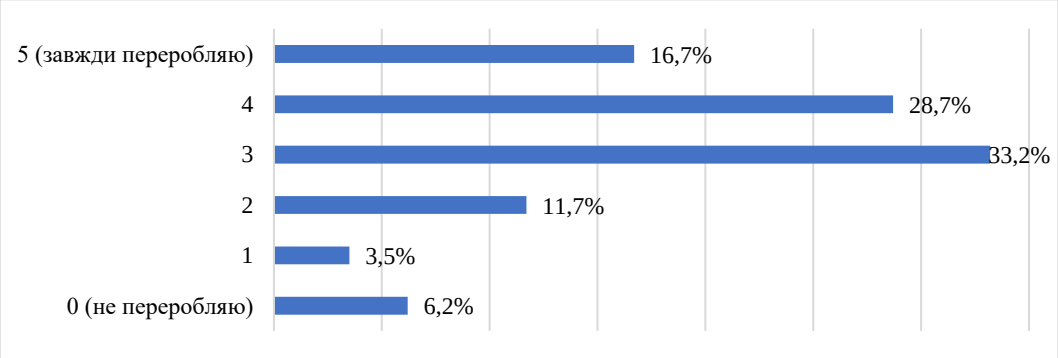

Рис. 8. Розподіл відповідей на питання
«Як сильно Ви переробляєте тексти, згенеровані GenAI?»
(за шкалою від 0 (не використовую GenAI) до 5 (практично повністю переробляю))

Важливим і актуальним питанням є питання використання студентами GenAI для успішного складання екзаменів, що є прямим порушенням академічної доброчесності. Можливості такого використання з'явилися з переходом до дистанційного проведення екзаменів на базі загальноуніверситетської платформи Moodle під час дії особливих обставин — спочатку карантинних обмежень, з 2022 року — за правових умов воєнного стану. Відсоток тих студентів, які завжди або майже завжди використовують GenAI, є досить високим (понад 40 %, рис.9), а відсоток тих, хто по суті визнав факт використання інструментів GenAI хоча б одного разу на контрольних заходах у минулому, становить 82,3 %. На нашу думку, це говорить про критичну необхідність зміни усієї системи оцінювання результатів навчальної діяльності студентів в бік збільшення питомої ваги оцінювання інтерактивної комунікації «викладач —студент» та «студент—студент».

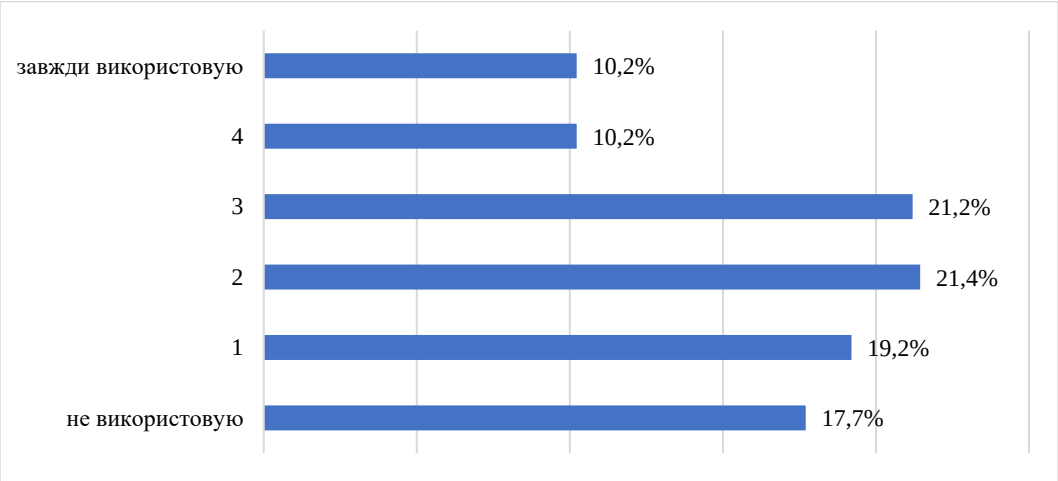

Рис. 9. Розподіл відповідей на питання
«Як часто Ви використовуєте інструменти GenAI під час контрольних заходів (поточне тестування / контрольні роботи / екзамени)?» (за шкалою від 0 (не використовую) до 5 (завжди використовую))

В другому блоці питань «Проблеми та загрози використання GenAI» студентам були запропоновані питання щодо етичних чи технічних наслідків використання інструментів GenAI, які найбільше турбують студентів.

Головною проблемою (майже 70 %, рис. 10) студенти вважають ймовірність отримання недостовірної або хибної інформації в згенерованому контенті. Наслідки такого явища (рис. 11) студенти вбачають в введенні студентів в оману через «галюцинації» штучного інтелекту (62,3 %), недовіру до точності та достовірності окремих відповідей GenAI (59,9 %), що змушує в подальшому практично постійно (79,8 %, рис. 12) перевіряти тексти, згенеровані GenAI, на достовірність.

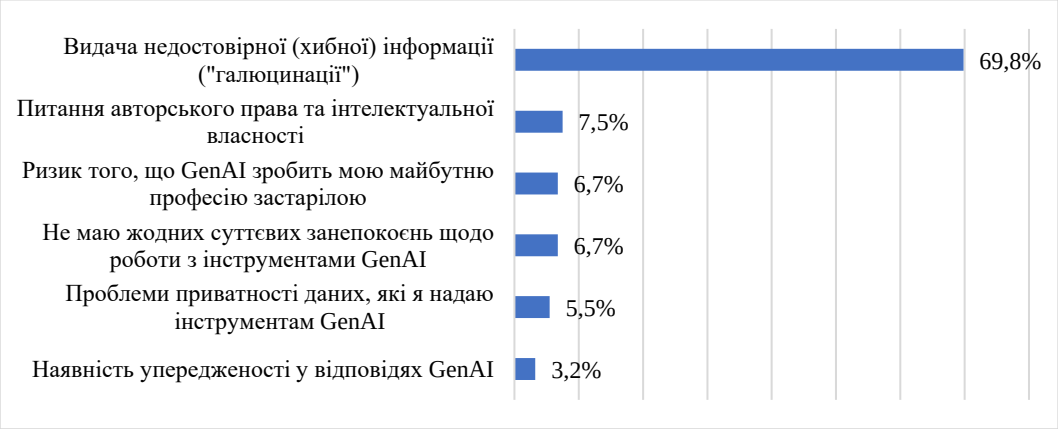

Рис. 10. Розподіл відповідей на питання
«Які етичні чи технічні проблеми, пов’язані з роботою з інструментами GenAI, Вас найбільше турбують?»

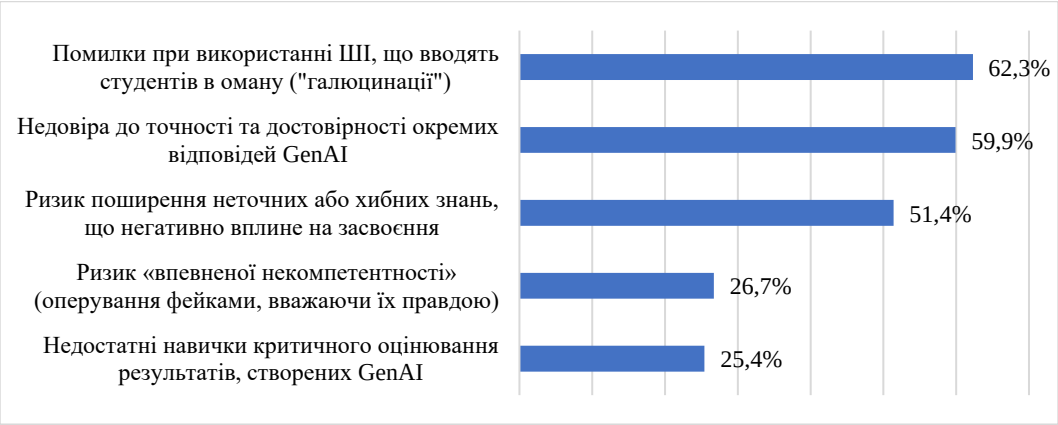

Рис. 11. Розподіл відповідей на питання
«Що Вас найбільше турбує щодо якості та достовірності інформації, яку надають інструменти GenAI?» (встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

Рівень самостійної правки згенерованого контенту (рис. 12) оцінювався студентами за допомогою спеціальної шкали від 0 до 5 (де 0 означає «не використовую GenAI», а 5 — «практично повністю переробляю»). Це дозволило дослідникам зафіксувати розподіл відповідей щодо того, наскільки критично студенти ставляться до «сирого» тексту, згенерованого GenAI. Незважаючи на те, що переважна більшість студентів переймається питаннями правдивості одержаних даних, є значний відсоток студентів (11,7 %), які або «сліпо» довіряють GenAI, або ж вдаються до академічного шахрайства і видають чужі тексти за власні без жодної перевірки.

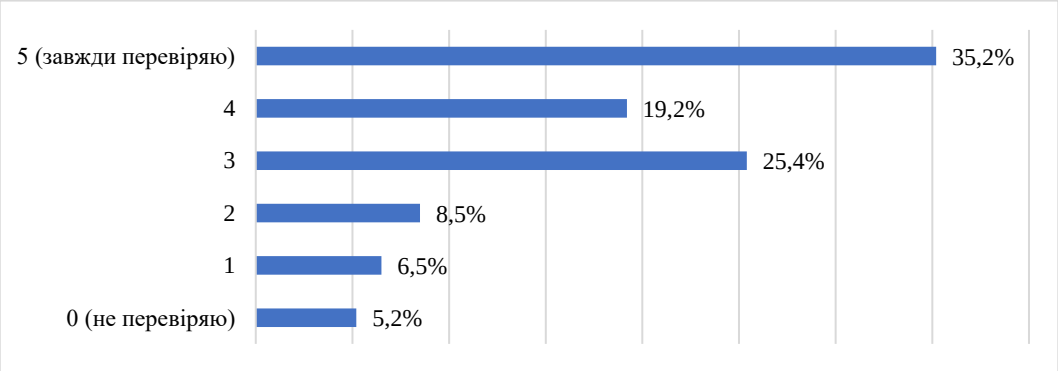

Рис. 12. Розподіл відповідей на питання
«Як часто Ви перевіряєте тексти, згенеровані GenAI, на достовірність?»
(за шкалою від 0 (не перевіряю) до 5 (завжди перевіряю))

При цьому етичні проблеми (рис. 10), наприклад, питання інтелектуальної власності на згенеровані GenAI тексти (7,5 %) або ж проблеми приватності даних (5,5 %) студенти не вважають критичними, а 16,2 % студентів взагалі не бачать

ризик виникнення академічної недоброчесності під час використання GenAI (рис. 13). Разом з тим, показовими є ризики, які зазначила більшість студентів (рис. 13): ризик зниження рівня критичного мислення та аналітичних навичок (59,4 %), ризик плагіату (57,1 %) та ризик надмірної залежності від GenAI у виконанні завдань (50,4 %, більш детально — на рис. 14).

Рис. 13. Розподіл відповідей на питання
«Які ризики, пов'язані з академічною доброчесністю, Ви бачите при використанні інструментів GenAI?» (встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

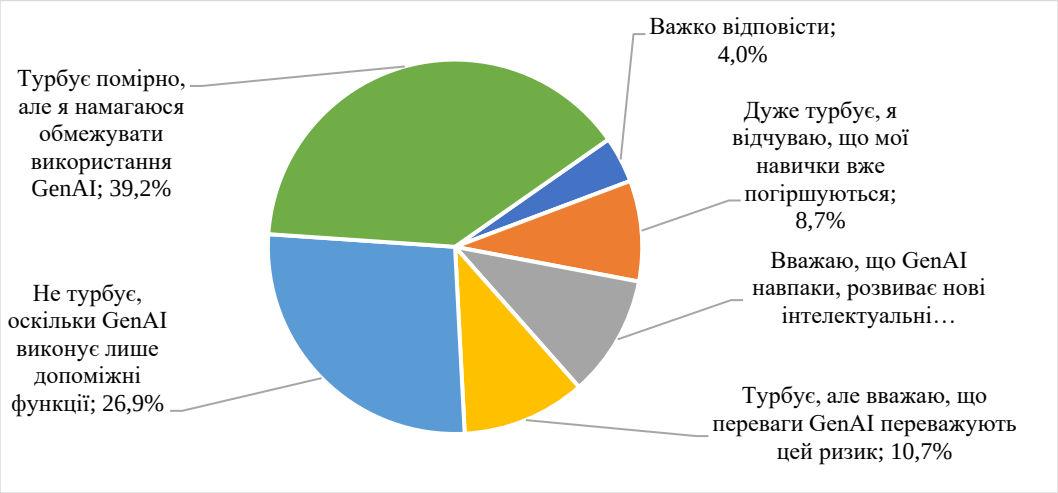

Рис. 14. Розподіл відповідей на питання
«Наскільки Вас турбує ризик того, що використання інструментів GenAI може призвести до атрофії власних інтелектуальних навичок?»

Більше розширене пояснення надав нам один із респондентів: «*Загалом основною проблемою, та можна сказати, страхом, є те, що через постійне використання штучного інтелекту погіршується здатність до критичного мислення,*

самостійної обробки текстів та вміння правильно вибирати потрібну інформацію з текстів великого обсягу. Тому наразі намагаюсь обмежити себе у використанні GenAI». Однак, як зазначають інші студенти, «*Звісно, GenAI може призвести до деградації навичок, але все залежить від того, як саме ним користуватися*».

Наступним блоком питань був блок «GenAI і ринок праці», присвячений проблематиці затребуваності навичок роботи з інструментами GenAI на ринку праці та конкурентоспроможності тих, хто ними володіє. На думку одного зі студентів, «*у наш час штучний інтелект значно полегшує роботу та є справжнім асистентом у розвитку бізнесу*». Як видно з відповідей респондентів (рис. 15), використання інструментів GenAI в освітньому процесі допомагає підготуватися до майбутніх вимог ринку праці і через сформованість відповідних цифрових компетентностей (49,1 %), і через уміння використовувати штучний інтелект у якості ментора (52,1 %), і через здатність делегувати рутинні завдання GenAI, присвятивши час вирішенню нетривіальних задач, які вимагають аналітичного, критичного та креативного мислення (48,9 %).

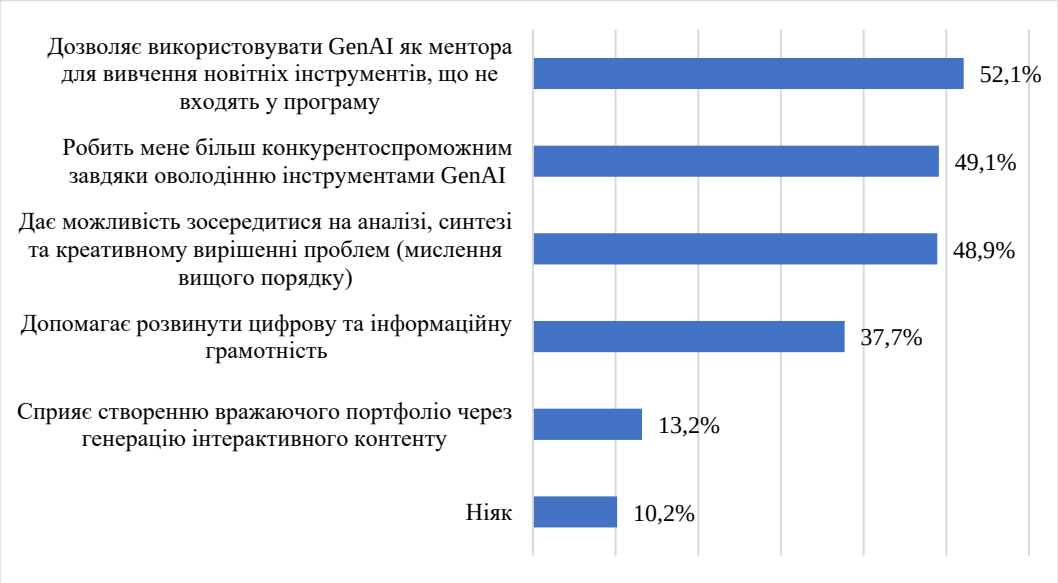

Рис. 15. Розподіл відповідей на питання
«Як використання інструментів GenAI в освітньому процесі допомагає Вам підготуватися до майбутніх вимог ринку праці?»
(встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

В цьому контексті одне з питань опитування було присвячено виявленню прогалин у знаннях студентів щодо використання інструментів GenAI в освітньому процесі (рис. 16). На думку студента «*навички промт-інжинірінгу надзвичайно важливі, адже, як відомо, у питанні сховано половину відповіді. Тому якщо питання задано якісно, то й відповідь буде на тому ж рівні*». Не зважаючи на те, що значна частина студентів вважають свої навички достатніми, багато студентів мають достатньо конкретні запити щодо наповнення навчальних дисциплін в

першу чергу інформатичного циклу. Саме тому з 2025/2026 навчального року на кафедрі інформатики та системології КНЕУ ім. В.Гетьмана було прийняти рішення включити в навчальну дисципліну «Прикладна інформатика», яка вивчається студентами першого курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, тему «Використання генеративного штучного інтелекту для вирішення освітніх та професійних завдань». Втім, на нашу думку, розумне опанування технологій GenAI має бути наскрізним в більшості навчальних дисциплін освітніх програм. Це підтверджують і відповіді на питання про важливість формування освітніми програмами навичок використання інструментів GenAI для майбутньої кар'єри випускників (рис. 17).

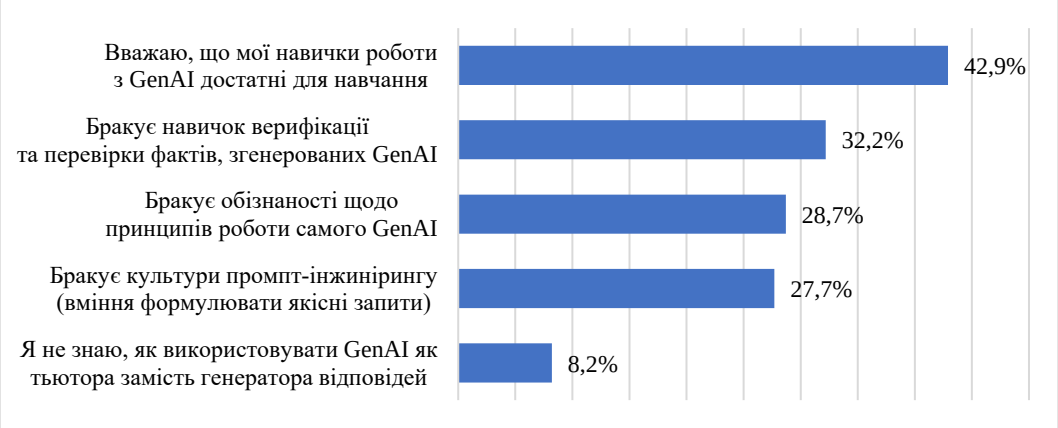

Рис. 16. Розподіл відповідей на питання «Чи відчуваєте Ви, що Вам бракує навичок, необхідних для ефективної роботи з GenAI?»
(встановлена можливість вибору кількох варіантів відповідей)

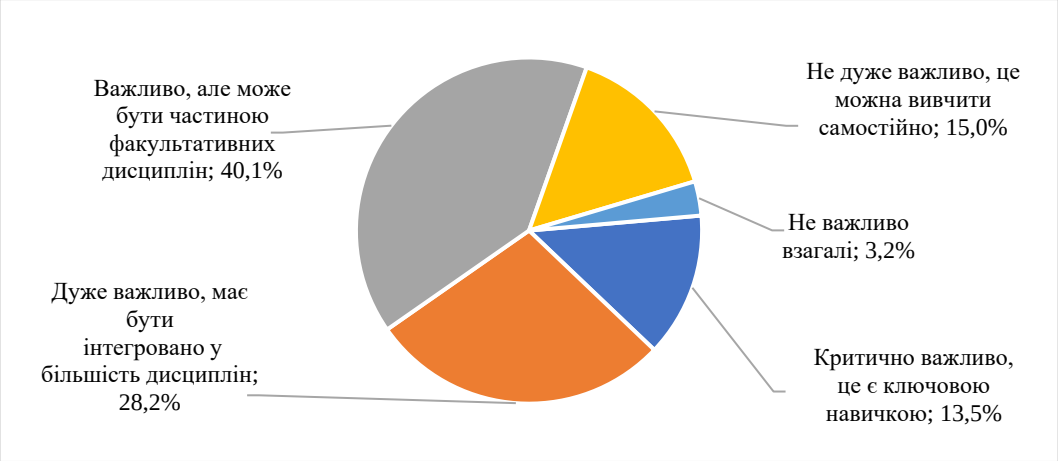

Рис. 17. Розподіл відповідей на питання
«Наскільки важливо, на Вашу думку, щоб університет навчав студентів використанню інструментів GenAI для їхньої майбутньої кар'єри?»
(встановлена можливість вибору лише одного варіанту відповіді)

Останній блок опитування «GenAI і викладачі» якраз і вивчав думку студентів щодо готовності викладачів і самим використовувати GenAI, і навчати цьому студентів та необхідності регулювання таких процесів в університеті. Як свідчать результати опитування (рис. 18), третина студентів (38,9 %) вважає, що викладачі готові інтегрувати GenAI в навчальний процес, однак частина з них ще не вміє цього робити. Саме тому в університеті діють курси підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників з розвитку цифрових компетентностей.

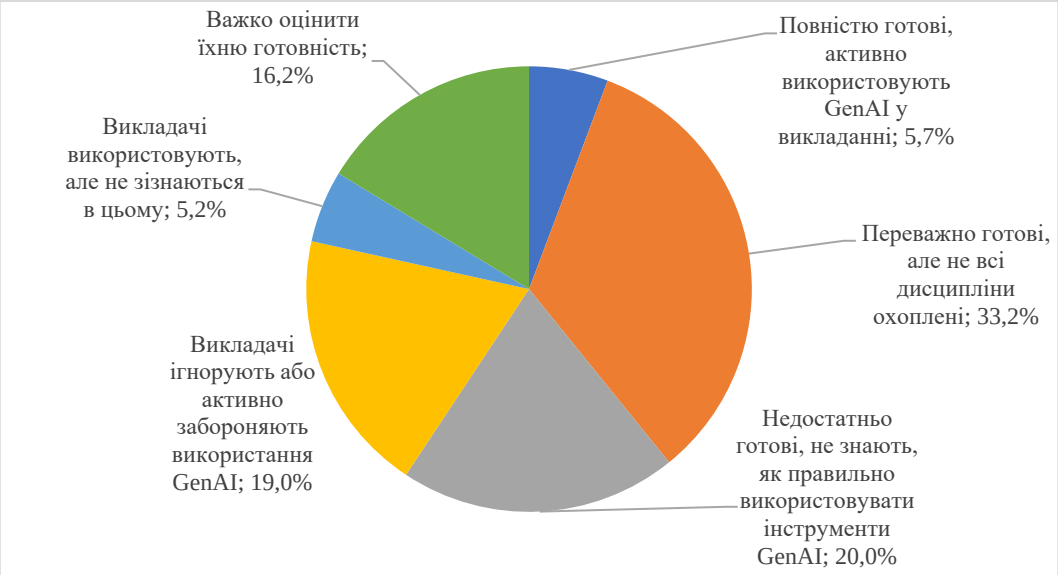

Рис. 18. Розподіл відповідей на питання
«На Вашу думку, наскільки викладачі університету готові ефективно інтегрувати GenAI в навчальний процес?»
(встановлена можливість вибору лише одного варіанту відповіді)

Цікаво, що 5,2 % студентів вважають, що викладачі використовують GenAI, але не зізнаються в цьому. Хоча і самі студенти часто приховують факт використання GenAI з метою отримати вищу оцінку. Тому нам було важливим вивчити думку студентів щодо необхідності формування в університеті політик використання штучного інтелекту (рис. 19). Так, 41,9 % респондентів вважають, що має бути загальний чіткий документ, який визначає дозволені і недозволені практики використання GenAI, а 20,9 % вважають, що має бути врахована специфіка відповідної навчальної дисципліни. Як зазначив один з респондентів, «*Більшість викладачів ще не компетентна у питаннях використання GenAI, що значно ускладнює навчальний процес саме у тих аспектах, де завдяки GenAI його можна було б максимально полегшити та оптимізувати час, сили та інші ресурси як студентів, так і викладачів. Як викладачі, так і студенти зобов'язані свідомо користуватися абсолютно усіма джерелами, оскільки будь-де можливо натрапити на помилку чи знайти колізію. Це виключно проблема студентів, якщо вони замість використання GenAI на своє благо обирають деградацію, і додаткова*

проблема для інших доброчесних студентів, коли викладачі вирішують «на око», де GenAI. Я вважаю, потрібно розмежувати, де використання GenAI заборонене, де воно дозволене, та довести обом сторонам навчального процесу їх можливості, обов'язки та права».

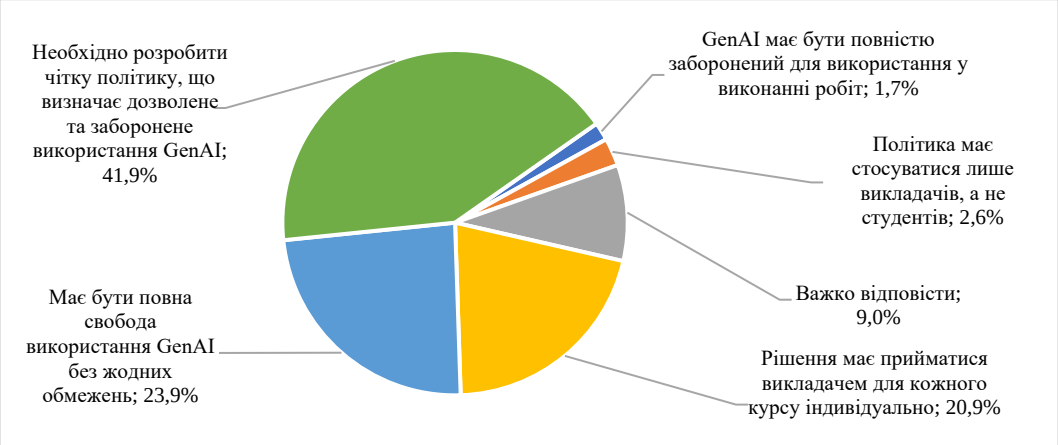

Рис. 19. Розподіл відповідей на питання
«Як, на Вашу думку, має регулюватися використання GenAI в університеті?»
(встановлена можливість вибору лише одного варіанту відповіді)

Дискусійні положення. В результаті збору та обробки первинних даних та їх порівняння з попередніми дослідженнями інших авторів підтверджено активне використання сучасним студентством інструментів GenAI в освітньому просторі, розуміння переваг, недоліків та ризиків такого використання.

Таблиця 2

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ GENAI В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Категорія	Перевага для студента	Ризик для якості освіти
Ефективність	Швидка обробка великих обсягів даних та структурування конспектів	Поверхневе ознайомлення студентів з темою без її глибокого засвоєння
Креативність	Генерація нестандартних ідей, гіпотез та чернеток для творчих проєктів студентів	Втрата студентами індивідуального авторського стилю та навичок самостійного синтезу
Доступність	Персоналізована підтримка 24/7. Сервіси GenAI можуть виступати в ролі «терплячого репетитора», який пояснює складну тему «простими словами» у будь-який зручний для студента час	Формування у студентів психологічної залежності від «швидких відповідей» та когнітивна пасивність
Академічна доброчесність	Можливість використовувати GenAI для перевірки граматики та стилістики (як коректор)	Ризик несанкціонованої генерації студентами повного тексту роботи (інтелектуальне шахрайство)

Закінчення табл. 2

Категорія	Перевага для студента	Ризик для якості освіти
Критичне мислення	Навчання через перевірку помилок GenAI (фактчекінг згенерованого контенту)	Сліпа довіра студентів до алгоритмів та сприйняття «галюцинацій» GenAI за істину
Цифрова грамотність	Оволодіння навичками промпт-інжинірингу, що є важливою компетентністю фахівців в AI-орієнтованому майбутньому	Виникнення нового цифрового розриву між тими студентами, хто вміє і не вміє працювати з інструментами GenAI
Мовний бар'єр	Швидкий переклад та адаптація іноземних джерел для вивчення студентами	Зниження мотивації студентів до повноцінного вивчення іноземних мов та граматичних норм
Персоналізація	Адаптація темпу навчання під індивідуальні потреби та рівень підготовки кожного студента	Часткова ізоляція студентів від академічної спільноти через зменшення взаємодії з викладачами
Технічні навички	Допомога в написанні, налагодженні коду та автоматизації рутинних розрахунків	Втрата студентами базових алгоритмічних навичок (розуміння того, «як це працює» зсередини)

Джерело: складено авторами на основі опрацьованих джерел [1-9]

Як свідчить проведене опитування, студенти досить свідомо підходять до комунікацій із GenAI: від вибору мовних моделей, міри застосування GenAI в навчальному процесі, розуміння переваг, які на ринку праці надають їм компетентності щодо використання інструментів GenAI, до усвідомлення ризиків порушення етичних норм та ризиків атрофії власних інтелектуальних навичок. Водночас, надшвидкий розвиток технологій генеративного штучного інтелекту та безперервне оновлення великих мовних моделей, в яких усуваються недоліки попередніх версій, зокрема, щодо достовірності даних чи генерування реалістичних зображень, вимагають швидкої реакції освітнього середовища, яка б максимізувала переваги та мінімізувала б ризики.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На нашу думку аналіз результатів опитування дає нам підстави сформувати напрями подальших досліджень та шляхів впровадження їх результатів в освітній процес:

1. Важливим для ефективної та якісної організації освітнього процесу є формування політик використання штучного інтелекту в університеті, в яких би зазначалися припустимі і неприпустимі практики використання штучного інтелекту або як самостійного документа або як складової Етичного кодексу.
2. Для формування у студентів навичок відповідального використання інструментів GenAI варто продумати комплексну наскрізну в рамках освітньої програми систему опанування використання технологій штучного інтелекту для розв'язання навчальних та практичних завдань.
3. На нашу думку, доцільно провести дослідження щодо педагогічної моделі оцінювання знань, умінь та навичок студентів, яка б унеможливлювала або ж мінімізувала недоброчесне використання інструментів GenAI, що викривляє результати поточного та підсумкового оцінювання здобувачів. Одним із результатів впровадження цієї моделі, на нашу думку, має стати збільшення

частки балів, які студент отримує під час безпосереднього спілкування в аудиторії з викладачем та іншими студентами.

4. Враховуючи думки студентів щодо готовності викладачів університету ефективно інтегрувати GenAI в навчальний процес, варто провести дзеркальне опитування і серед викладачів університету, забезпечивши двобічний підхід до вирішення проблем використання GenAI в освітньому процесі.

Література

1. Poche, F. (2025). *AI in education statistics 2025: Global trends and insights*. Retrieved from https://essayshark.com/blog/ai-in-education-statistics-2025-global-trends-and-insights/
2. *AI in action: How students are normalizing AI in the classroom*. (2025). Retrieved from https://copyleaks.com/blog/ai-in-action-2025-student-ai-usage-report
3. Freeman, J. (2025). *Student generative AI survey 2025* (Policy Note 61). Retrieved from Higher Education Policy Institute website: https://www.hepi.ac.uk/wp-content/uploads/2025/02/HEPI-Kortext-Student-Generative-AI-Survey-2025.pdf
4. Freeman, J. (2024). *Provide or punish? Students' views on generative AI in higher education* (Policy Note 51). Retrieved from Higher Education Policy Institute website: https://www.hepi.ac.uk/wp-content/uploads/2024/01/HEPI-Policy-Note-51.pdf
5. CHE Centre for Higher Education. (2025). *A quarter of students in Germany use artificial intelligence on a daily basis*. Retrieved from https://www.che.de/en/2025/a-quarter-of-students-in-germany-use-artificial-intelligence-on-a-daily-basis/
6. University of Massachusetts Amherst. (2025). *The AI wake-up call for universities: Key insights from the 2025 EDUCAUSE survey*. Retrieved from https://www.umass.edu/ideas/digest/ai-wake-call-universities-key-insights-2025-educause-survey
7. Lymar, L., Kuchyn, I., Bielka, K., & Puljak, L. (2025). Academic misconduct and artificial intelligence use by medical students, interns and PhD students in Ukraine: a cross-sectional study. *BMC Medical Education, 25*(1), 1496.
8. Покотило, К., & Шульга, Т. (2025). *Академічна доброчесність у контексті використання генеративних моделей ШІ.* Яцишин, В А. (Ред.), *Штучний інтелект в освіті. Частина 1* (с. 214–232). Київ: ІЦО НАПН України.
9. Красюк, Ю. М., Сільченко, М. В., Петренко, Л. М., Кучерява, Т. О., & Ніколенко, Л. А. (2026). SWOT-аналіз ставлення здобувачів вищої освіти до використання генеративного штучного інтелекту в освітньому процесі. *Перспективи та інновації науки (Серія "Педагогіка"),* 1(59), 914-931.

References

1. Poche, F. (2025). *AI in education statistics 2025: Global trends and insights*. Retrieved from https://essayshark.com/blog/ai-in-education-statistics-2025-global-trends-and-insights/
2. *AI in action: How students are normalizing AI in the classroom*. (2025). Retrieved from https://copyleaks.com/blog/ai-in-action-2025-student-ai-usage-report
3. Freeman, J. (2025). *Student generative AI survey 2025* (Policy Note 61). Retrieved from Higher Education Policy Institute website: https://www.hepi.ac.uk/wp-content/uploads/2025/02/HEPI-Kortext-Student-Generative-AI-Survey-2025.pdf
4. Freeman, J. (2024). *Provide or punish? Students' views on generative AI in higher education* (Policy Note 51). Retrieved from Higher Education Policy Institute website: https://www.hepi.ac.uk/wp-content/uploads/2024/01/HEPI-Policy-Note-51.pdf

5. CHE Centre for Higher Education. (2025). *A quarter of students in Germany use artificial intelligence on a daily basis*. Retrieved from https://www.che.de/en/2025/a-quarter-of-students-in-germany-use-artificial-intelligence-on-a-daily-basis/

6. University of Massachusetts Amherst. (2025). *The AI wake-up call for universities: Key insights from the 2025 EDUCAUSE survey*. Retrieved from https://www.umass.edu/ideas/digest/ai-wake-call-universities-key-insights-2025-educause-survey

7. Lymar, L., Kuchyn, I., Bielka, K., & Puljak, L. (2025). Academic misconduct and artificial intelligence use by medical students, interns and PhD students in Ukraine: a cross-sectional study. *BMC Medical Education*, *25*(1), 1496.

8. Pokotylo, K., & Shulha, T. (2025). Akademichna dobrochesnist u konteksti vykorystannia heneratyvnykh modelei ShI. Yatsyshyn, V A. (Red.), Shtuchnyi intelekt v osviti. Chastyna 1 (s. 214–232). Kyiv: ITsO NAPN Ukrainy [in Ukrsinian]

9. Krasiuk, I., Silchenko, M., Petrenko, L., Kucheriava, T., & Nikolenko, L. (2026). SWOT-analiz stavlennia zdobuvachiv vyshchoi osvity do vykorystannia heneratyvnoho shtuchnoho intelektu v osvitnomu protsesi. *Perspectives and Innovations of Science ("Pedagogy" series)*, 1(59), 914–931.

Стаття надійшла 11.11.2025; прийнята до друку 21.03.2026 року

DOI 10.33111/vz_kneu.42.26.01.36.250.256
ISSN printed: 2415-850X; online: 2415-8518.

УДК 334.012.64:305-055.2:355.1

Федосєєва Ганна Степанівна
Доктор економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет
вул. Г. Гонгадзе, 9, Миколаїв, Україна
e-mail: timofany@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4201-8017

МОДЕЛЬ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ ДРУЖИН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Fedosieieva Hanna
Doctor of Economics, associate professor
Mukolayiv National Agrarian University
st. G. Gongadze, 9, Mykolaiv, Ukraine,
e-mail: timofany@ukr.net
ORCID: 0000-0003-4201-8017

MODEL FOR SUPPORTING ENTREPRENEURIAL ACTIVITY AMONG MILITARY SPOUSES

Анотація*. Стаття присвячена питанню розвитку підприємницької активності дружин військовослужбовців у контексті воєнних викликів та економічної трансформації України. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі жіночого підприємництва у забезпеченні економічної стійкості держави: за даними Організація економічного співробітництва та розвитку, підприємницька освіта та жіноче підприємництво належать до ключових сфер прогресу України, а частка жінок серед новостворених фізичних осіб-підприємців перевищує 60 %. Особливу увагу приділено дружинам військовослужбовців як соціально-економічній групі, що функціонує*

© Федосєєва Г., 2026